

RE: KDO ZA VĚDU HOŘÍ

RE: BURNING FOR SCIENCE

VLADIMÍR BENCKO

Vážená redakce, milé kolegyně a kolegové, velice vítám rozhodnutí redakční rady zřídit novou rubriku „Diskuse“, oznámené ve 2. čísle letošního ročníku Hygieny. Rád bych okomentoval hned první článek uveřejněný v této rubrice – úvahu kolegy Kožíška, „Kdo za vědu hoří“ (8). Upřímně mne potěšilo, že inspirací k napsání této statě byl náš článek s doc. Kleinem, věnovaný významné osobnosti zakladatele hygieny jako medicínského oboru, řediteli vůbec prvního ústavu hygieny na lékařské fakultě v Mnichově (7). Rád bych doplnil, že citovaná epidemie cholery v Hamburku v roce 1892 se vyznačovala extrémně vysokou úmrtností. Ze 16 596 nemocných zemřelo 8696 (těmto číslům lze věřit díky pověstné německé pedantnosti), takže umíral prakticky každý druhý nemocný, což je u cholery velice neobvyklé. Pozdější rozbor příčin extrémně vysoké úmrtnosti byl poněkud překvapující. Bohatí, tedy ti, kteří si mohli dovolit lékařskou péči, umírali v důsledku tehdy používané léčby, „pouštění žilou“, která u dehydrovaných pacientů vedla k jejich neblahému konci. Na druhé straně společenského žebříčku míra chudoby chudých byla tak velká, že neměli dost prostředků na nákup topiva, aby si mohli vodu převařit. Každému pravověrnému hygienikovi, který navštíví Hamburk, vřele doporučuji návštěvu místního vodárenského muzea, kde jedno celé patro je věnováno památce na tuto epidemii. Díky jejímu tragickému průběhu se ukázalo, že písková filtrace vody v případě její masivní kontaminace není dostatečnou zárukou zdravotní bezpečnosti produkované vody a vedla k zavedení chlorové dezinfekce pitné vody zajišťující navíc její zdravotní nezávadnost i během transportu ke spotřebiteli (3).

Ke kolegou Kožíškem citovaným příkladům pokusů na sobě samém rád přidávám další příklad, který mne osobně zaujal. V jednom nukleárním středisku ve Velké Británii jsem se setkal s toxikologem, který se zabýval distribucí olova v organismu člověka po jeho inhalaci. Bylo to v roce 1974 v rámci mého stipendijního pobytu organizovaného WHO, což mi umožňovalo vstup na jinak obtížně přístupná pracoviště. Zde jsem pouze odevzdal do trezoru na vrátnici fotoaparát, což bylo jediné bezpečnostní opatření. Na můj dotaz, jak se navštívený expert dostal k tak detailním distribučním koeficientům, pro prakticky všechny orgány člověka – skromně poznamenal: Ten izotop olova jsem si nakapal na cigaretu, vykouřil ji a pak už stačilo vlézt do „celotělového počítače“... Dnes by každý prestižní časopis článek vzniklý tímto způsobem obtížně přijímal z etických důvodů.

Vřele také souhlasím s kolegou Kožíškem citovaným textem z Čílka (4) „Věda jako způsob kritického myšlení, poctivého přebírání informací o vnějším

světě či jenom jako schopnost mít vlastní názor podložený víc fakty než pocity, je něco, co nejméně od renesance pomáhá vytvářet evropskou civilizaci“, ke kterému bych si dovolil doplnit pouze to, že platí nejen o vnějším, ale i vnitřním jak biomedicínsky, tak i biosociálně chápaném světě člověka.

Díky autorovi za komentované zamyšlení, tak potřebné v tržně orientované době totality konsumerismu navíc poznamenané rostoucími obavami z důsledků prohlubující se recese a z toho předpokládané redukce prostředků věnovaných na program primární prevence. Hygiena jako málokterý medicínský obor musí nutně vedle složky odborné mít i složku společenskou. Je to v zájmu společnosti samé integrovat a prosazovat ochranu a podporu zdraví na všech úrovních řízení státu v těsné návaznosti a součinnosti s orgány státní moci a správy. Nepochopit tuto filozofii znamená skutečně nepochopit podstatu hygieny v kontextu současné, postmoderní společnosti. I tuto alternativu jeden z koryfeů našeho oboru, profesor Kredba, u svých odpůrců jasnozřivě předvídal a dodával – nebojte se o hygienu, *morituri* je přivedou k rozumu (1, 6). I toto je odkazem jednoho z největších českých hygieniků, který proslul vysokým morálním a odborným kreditem. Je však v době, kdy se těžiště úsilí veřejného zdravotnictví – jehož biomedicínským základem jsou hygiena a epidemiologie – přesouvá k podpoře zdraví a se zdravím souvisejícím aspektům kvality života (2, 5), čekat na *morituri*?

LITERATURA

1. Bencko V. Zamyšlení ke stému jubileu narození prof. MUDr. Miloše Kredby, DrSc. Hygiena. 1995;40(1):56-8.
2. Bencko V. Environmental epidemiology, present chances and challenges for future. Cent Eur J Public Health. 2007 Nov;15 Suppl:S6-8.
3. Bencko V. Sté výročí zahájení pravidelné desinfekce pitné vody chlorem. Prakt Lék. 2009;89(3):149-51.
4. Čílek V. Dýchat s ptáky. Praha: Dokořán; 2008.
5. Hnilicová H, Bencko V. Kvalita života - vymezení pojmu a jeho význam pro medicínu a zdravotnictví. Prakt Lék. 2005;85(11):656-60.
6. Klein O. Hygiena nostra. Čas Lék Čes. 1995;134(3):95.
7. Klein O, Bencko V. Max Josef von Pettenkofer (1818-1901) - „velekněz“ hygieny. Hygiena. 2008;53(4):143-5.
8. Kožíšek F. Kdo za vědu hoří. Hygiena. 2009;54(2):67.

Prof. MUDr. Vladimír Bencko, DrSc.
Ústav hygieny a epidemiologie 1. LF UK
Studničkova 7
128 00 Praha 2
E-mail: vladimir.bencko@lf1.cuni.cz